

vodi izvornu literaturu (Cohen Moris, Ernest Nagel, Emile Durkheim, Goode Williams i dr.) »Osnovne pojmovne jedinice« sačinjavaju istoimeno treće poglavlje knjige. Što predstavlja osnovne jedinice? Odgovor na to pitanje nalazimo u dijelovima poglavlja pod naslovima »Akter«, »Kultura«, »Norme«, »Socijalne veze«, »Varijable modela«, »Elementi akcije« te »Oblici interakcije (konflikt, takmičenje, suradnja)«. Četvrto poglavlje daje analizu »Društvenih sistema«. Navode se funkcionalni imperativi neophodni za funkcioniranje i postojanje društvenih sistema (postizanje cilja, adaptacija, održanje modela i sprovođenje upravljanja).

Pod naslovom »Institucionalizacija«, objašnjen je pojam institucije. Ističe se da se institucija sastoji od kompleksne povezanosti uloga »strategijski funkcionalnih i strukturalno značajnih za društveni sistem«. Institucije sadržavaju kombinacije uloga zajedno s osnovnim normama koje nadalje konstituiraju više apstraktan sociološki pojam nego li je »a role«, kojemu se približava razina iskustvenog zapažanja. Autor, razmatrajući problematiku društvene strukture, postavlja pitanje da li se »nogometni tim« javlja kao socijalna struktura i društveni sistem, a ne izostaje niti objašnjenje pojma »manifestne i latentne funkcije« i pojma »disfunkcije«. Peto poglavlje nosi naslov »Grupe«. Opisuje se primarne i sekundarne, te referentne grupe, sociologija ljudskih grupa i asocijativno društvo. Pojam zajednice i elementi koji je konstituiraju opisuju se u šestom poglavlju. Sedmo poglavlje daje opis »Metropolitanske zajednice«, dok se u osmom dijelu, pod naslovom »Stratifikacija i društvo«, promatra jedan od temeljnih procesa u društvu. U okviru poglavlja »Društvene strukture i sistemi«, razmatra se uvjetovanost procesa i mehanizama koji iste kontroliraju, te na taj način utječu na strukture i sisteme.

Dobrinerova je knjiga dosta zanimljiva, pisana je lakim stilom. Problemi koji su postavljeni žele se zahvatiti u cijelosti, iako se događa da se obrađuju samo parcijalno; ali i pored toga, navedena je knjiga dobro »štivo« koje će zanimati svakoga tko se bavi problemima struktura i sistema.

Marija Paštar

Michael Curtis (ed.) Marxism
Atherton Press, New York, 1970.

Knjiga »Marksizam« predstavlja zbornik članaka, napisa i studija, kojima se pokušavaju otkriti osnovni zadaci i problemi u vezi s marksizmom i o marksizmu. Sistematska i bogata kolekcija, kakva je ova, predstavlja izvrsnu i do današnjeg dana prihvatljivu analizu marksističke misli. Napisi i studije svrstani su u četiri dijela.

Naslov je prvog dijela »Politička teorija, društvena znanost ili ideologija?« Članci Georga Lichtheima »Interpretacija Marxove misli«, te Lewisa Cosera i Irwinga Howeja »Uloga ideologije« govore o razvojnom putu ideologije. »Marksizam: konzistentnost i revizionizam« drugo je poglavlje u kojem Donald Clark Hodges raspravlja o »jedinstvu Marxove misli«. »Probleme marksističkog revizionizma« obradio je Charles F. Elliot. U »Marksizmu i političkoj modernizaciji« postavlja se pitanje o kakvoj se modernizaciji radi, da li o modernizaciji komunističkog tipa, ili možda o onoj koja se odvija »unutar liberalno demokratskog društva«, da bi kraj trećeg dijela označio što je marksizam na Zapadu, a što na Istoku. Da li je marksizam društvena znanost?. Odgovor na ovo pitanje želi dati Hodges u napisu »Marksizam kao društvena znanost« i Bottomore: »Karl Marx — sociolog ili marksist?«.

U drugom je dijelu knjige riječ o marksističkoj etici, a time i o Marxu: moralistu i humanistu. O marksističkoj etici poše R. N. C. Hunt i Eugene Kamenka. Alijenacija i humanizam su predmet rasprave Daniella Bella (»Kritika alijenacije«) i Michaela Harringtona (»Marx kao humanist«). O odnosu »Marksizam i religija« pišu N. Labkowicz i Alasdair MacIntire.

Unutar trećeg dijela obrađuju se klasične marksističke teme: filozofija, povijest i ekonomija. Dok M. Eastman istupa »Protiv marksističke dijalektike«, Herman Simpson daje »podršku marksističkoj dijalektici«. U sporu »za« ili »protiv« marksističke dijalektike intervenira marksistički »adut« — dijalektički proces, koji se ne može osporiti kada se stvarima i pojavama pristupa sa materijalističkog stajališta. Da je to tako, žele pokazati Mayo (»Marksizam kao filozofija povijesti«) i Hexter (»Nova okosnica društvene povijesti«). Napis Oscara Langaja daje pregled »Marksističke ekonomije

i moderne ekonomske teorije«, a Wasilya Leontiefa upućuje na značaj marksističke ekonomije za suvremenu ekonomsku teoriju, dok rad Paula A. Samuelsona raspravlja o »marksističkoj ekonomiji kao o marksističkoj nauci«. Velika imena sociološke misli Zapada zastupljena su u četvrtom dijelu knjige. O pojmu društvene klase govori S. Ossowski, dok sociološku kritiku Marxa daje Ralph Dahrendorf. Poglavlje nosi naslov »Klase i klasni konflikti«. »Revolucija ili mirna promjena« naslov je drugog poglavlja. Proleterij kao akteri i revolucija kao proces, osnovne su jedinice napisao Harolda Rosenberga (»Proleterijat i revolucija«), te Lipseta (»Da li je stupnjevanje promjena moguće?«). Diktatura proleterijata i proleterska država, predmet su istraživanja H. Drapera i R. Tuckera. O budućnosti države raspravljaju Calvin B. Harver i George A. Brinkley. Predmet je rasprave konkretna država (Sovjetski Savez).

Svaki je dio knjige moguće analizirati odvojeno od drugog, što zavisi od interesa onog koji ovakvu knjigu uzima u ruke. Svako od navedenih poglavlja počinje uvodom kojega daje Michail Curtis. On navodi čitav niz pitanja koja služe kako pri sintetiziranju dijelova u cjelinu, tako i za parcijalno definiranje pojmova koji se navode.

Premda knjiga obrađuje klasične probleme marksizma koji do danas nisu izgubili na svojoj aktualnosti ona je vrijedan zbornik unutar kojeg nailazimo na različite stavove i uvjerenja pisaca, koji problemu pristupaju sa različitih strana. Zbornik, može se kazati, daje dosta materijala za analizu i razmišljanje.

Marija Paštar

Predrag Radenović

OSNOVI SOCIOLOGIJE

*razvoj, osnovni principi i zakonitosti
opšte teorije o društvu*

SLUŽBENI LIST SOCIJALISTIČKE

FEDERATIVNE REPUBLIKE

JUGOSLAVIJE, U BEOGRADU

januara 1972. g.

Kako i sam autor u uvodu napominje, »knjiga OSNOVI SOCIOLOGIJE — osnovni principi i zakonitosti opšte teorije o društvu — predstavlja deo izlaganja koje držim na tečaju OPŠTE SOCIOLO-

GIJE prema nastavnom programu na Tehnološko-metalurškom fakultetu Univerziteta u Beogradu« (3)

Knjiga je strukturirana u dva dijela, odnosno u devet poglavlja.

U prvom dijelu autor govori o predmetu i metodi sociologije i njenim odnosima sa drugim društvenim znanostima, o zakonitostima u društvenim pojavama (o specifičnosti zakona u društvenim pojavama, o mehanističkom i dijalektičkom determinizmu). Nadalje, autor govori o postanku i razvoju sociologije kao teorijske znanosti i razlikuje njen građanski i marksistički smjer. Govori o marksizmu kao o općoj teoriji naučnog socijalizma.

U drugom dijelu se govori o materijalizmu, idealizmu i principima dijalektičkog materijalizma, o historijskom materijalizmu koji važi kao »opšta sociološka teorija i metod«. I na kraju autor govori o društvenoj strukturi i njenim zakonitostima.

Čitajući ovih stotinu i četrdesetak stranica teksta, nismo se mogli oteti dojmu da se radi o štivu koje nas po mnogo čemu podsjeća na dobro nam znane i vjerovali smo, bar teorijski već zaboravljene, vulgarno-mehanicističke koncepte ekspliciranja društvenih fenomena.

Iako se autor u nekoliko navrata distancira od nazovi-dogmatskih interpretacija Marksove filozofske i sociološke misli, ipak niz temeljnih pitanja, na način kako su prikazana u ovoj knjizi, ostaju ispod razine stvaralačko-marksističke interpretacije. Indikativno je napomenuti da, iako autor govori o dogmatskoj apologetici, na sto i četrdesetak stranica ovoga rada, nigdje ne susrećemo čak niti pojam staljinizam. Također, iako se govori o otuđenju, sam pojam »teorija otuđenja« spominje se svega na dva mjesta (12. i 13. str.) i dakako ne na način po kojem bi ta, jedna od temeljnih kategorija u Marksa, toliko aktualna u suvremenoj sociologiji, bila shvaćena kao teorija društvenog razvoja čovjeka.

Nadalje, interesantno je da se o kategoriji moći, odnosno društvene moći (eksplicite), također izuzetno značajnom pojmu suvremene sociologije, gotovo uopće i ne govori. Pojam prakse (koji se, usput rečeno, pojavljuje kurzivom tek na jednom mjestu, str. 92) ostaje ispod razine poimanja prakse kao stvaralačke samodjelatnosti čovjeka i na na-